

izdati. Zato vabimo vse domoljube in prijetle slovenskega slovstva, naj bi se na to zanimivo delo naročili. Naročnina ne bo čez 40 kr., in se bo plačevala še le ko bo natis že gotov. Kakor hitro se nam toliko naročnikov oglasi, kolikor jih je treba, da se tiskarni stroški splačajo, bomo dali rokopis precej tiskati. Bossuetov govor je znan po vsem svetu; o prevodu pa ne rečemo družega, kot da se nadjamo, da bomo ž njim naročnikom, zlasti pa duhovnim, jako vstregli. Vrednik. — V Koledarčku družbe sv. Mohora l. 1866 str. 51 pa se bere: „Leta 1850 je poslovenil in v Terstu na svetlo dal vezek tretjega dela (francoske) knjige: „Razgovor čez občno zgodovino“, ki jo je spisal leta 1681 učeni škof francoski J. B. Bossuet“. — Prevod ta se menda v istini ni tiskal, in prej imenovani rokopis v 125 polah hrani „Slov. Matica“ (cf. Letopis 1869 str. 54). —

8. **Atala.** Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne. — Kratkočasno berilo v Novic. 1859 str. 140 — 226. — „Kar Atalo tiče, sem jo nalaš Novicam v dodatek namenil, pravi v pismu 14. dan Aprila 1855 dr. J. Bleiweisu . . . Moj namen je bil, blagomili gospej Terpincovi, ki so mi lansko jesen prijazno djali, da naj kmalo kaj lepega spišem, vstreci . . Čudim se pa, in v resnici me veseli, da Vam, kakor pravite, prevod dopade, ker sem prenašlo prestavljal, in ker je moje znanje francoskega in tudi slovenskega jezika le kratko. Za Novice je Chateaubriandova povestica, dasiravno kratka, vendar preobširna, in nikakor ne kaže, jo dolgo dolgo časa z „dalje sledi“ tergati. Sicer pa storite ž njo, kar se Vam zdi“ i. t. d. — „V ti pripovedi vidim sliko ljudstva lovcev in ljudstva poljedelcev, vero, prvo postavodajavko ljudi, nevarnost nevednosti in prenapetosti v veri, ki ste razsvetljenju, ljubezni in pravemu duhu evangelja nasproti — boje strasti in kreposti v priprostem sercu, poslednjič zmago kristjanstva čez najsilovitiši čutljaj in najgrozovitiši strah — čez ljubezen in smert“. — Rokopis v 12 polah hrani „Slov. Matica“. —

Dopisi in novice.

— Deželni zbor Kranjski. XI. seja. (Dalje.) **Debata o šolski postavi.** Posl. gosp. Svetec govori dalje: Razvidno je po sestavi šolskih oblasti, da ima vlada vse v rokah, da ona ukazuje kakor jej drago. Ako nastane tak briški položaj, potem moram pač reči, da je bilo prejšnje stanje, ko se je delilo šolstvo mej vlado in knezoškofijskim konzistorijem, tedaj mej vlado in avtonomno oblastjo, dosti ugodnejše, nego stanje, katero hoče ustvariti nam predložena vaša postava. Jaz sicer ne vem, da li c. kr. vlada res želi, da se jej izroči vse nadzorstvo nad šolo; če pa to želi, potem pa vprašam: čemu ves ta dragi aparat, če se šolske oblasti vse tako organizirajo, da so vladne, čemu treba deželnega, okrajnega in krajnega šolskega sveta? Naj raje c. kr. deželna vlada v zvezi s c. kr. okrajnimi glavarstvi vse sama opravlja, in deželi prihrani toliko množino stroškov!

Ali ne le samo, kar se tiče avtonomije, tudi v družem obziru bode nova postava deželi in davkoplačevalcem velike nevarnosti donašala. Vlada ali njej zmirom pokorni organi bodo imeli v okrajnih šolskih svetih tudi odločevati, kje se ima zidati kako novo šolsko poslopje.

Zmisli se bode, kakor smo uže slišali, da se je, c. kr. okrajni glavar kako zidanje šolskega poslopja, in kakor sem prej opisal sestavo okrajnega šolskega sveta, bode ga veljalo malo truda, da bode tudi poslednji sklenil zidanje dragega novega šolskega poslopja. Kam se bodo mogle pritožiti dotične občine? Le na c. kr. deželni šolski svet. A ta bode zmirom tistega mnenja, kakor okrajni šolski svet, zato bodo uže c. kr. okrajni glavarji skrbeli. Tako se ne bode ljudstvo moglo nikdar braniti kacih neopravičenih bremen, nikjer mu ne bode pomoči, kajti povsod bode odločevala vlada in zopet vlada, sam birokratizem.

Vprašam vas tedaj, gospoda, ali se vam res tako strašno mudi, da bi tako važno postavo res sklenili kar brž na vrat na nos? ali se vam tako strašno mudi znebiti se še te male mrvice pravic, katere dežela še ima? Kdo in kaj nas pa sili tako rekoč, kar čez noč izpremeniti vso že leta veljavno postavo za šolstvo? Kdo pa sili tako, naj bi se postava izpremenila? Ne glavni faktor, — in to so občine — ne drugi glavni faktor, to je dežela, nego samo neka naročena peticijska učiteljske konferencije. Ali, gospoda, mari mislite, da boste s to postavo ustvarili res kaj koristnega za šolo.

Ne! Jako se motite. Vi vzamete občinam zadnjo pravico, katero so še imele, ali dotirali boste ljudstvo do tistega stališča, kjer je uže bilo, namreč, da bode postalo šoli zopet neprijazno ali sovražno. To je jako dobro čutil stvaritelj denašnje postave, vitez Vesteneck, zato je v svesti si tega, uvrstil kazni za krajne šolske svete v postavo, in tako rekoč za hrbet vsacega krajnega šolskega svetnika postavil briča ali policaja s palico. Taká prememba postave pa ne bode širila ljubezni do šole mej ljudstvom, nego ima namen, ljudstvo šoli popolnem odtujiti. Občine, katere imajo še jako lepe avtonomne pravice, ne bodo in ne morejo prijazno gledati postave, katera tako rekoč vsako besedo plačujočih uže naprej uničuje, in izroča vse, kar se šolstva tiče, le vladnim rokam. Jako dobro je tedaj preč. gosp. c. kr. deželni predsednik nasvetoval, naj se postava dobro premisli, predno da se sklene, zato naj se odloži.

Nij zadosti, če se hoče sklepiti o tej postavi, gledati samo na paragrafe, katere ima v sebi, nego treba je pregledati tudi druge postave, katere se je prav ozko dotikajo, namreč državno postavo 14. maja 1869, deželne postave 25. februarja 1870 in 1873, in nadalje še občinsko postavo, kajti po predloženi postavi so župani jako ostro zavezani, izterjavati od občanov doneske za šolo.

Kakšna pa je, vprašam nadalje, slovenska prestava te postave, katera je vendar tolike važnosti, rekel bi, skoraj za vsacega, ne samo za učitelje in za šolske svetnike. Prestava je tako slaba, da je z nemškim tekstom popolnem v navzkrižji, popolnem neokretna in neresnična.

In tako, na vse strani pomanjkljivo postavo, s slabim, nič vrednim slovenskim prevodom, naj bi mi sklenili v jednej ali dveh sejah, ko bi vendar deželni zbor potreboval, če hoče postavo le nekoliko preresetati, najmanje pet dnij!

Vsaka avtonomna korporacija gotovo povsod gleda na to, da bi se jej pravice kolikor mogoče razširile; le vaš zbor dela v tem izjemo, kajti vam se strašno mudi, še to hitro zapraviti, kolikor pravic dežela še ima, ne da bi vaša večina premislila, koliko truda je veljalo prejšni deželni zbor, da si je priboriti mogel te male pravice.

Poslanec ljubljanski župan g. Laschan govori tudi proti postavi, in navetuje, naj se vrne šolskemu odseku. Laschan toži, da se jemlje mestu ljubljanskemu pravica imenovati učitelje, in izraža strah, da se bode v Ljubljani namestili le starejši učitelji iz dežele, katerim manjka mladostne moči, in navdušenja za šolo, in za katerih vdove in deco bode moralo ljubljansko mesto skrbeti.

Poslancu dr. pl. Schrey-u je ta postava uzor in zaštit boljše prihodnosti, kajti po njej bode kakor on misli, mogoče, duhovenstvo popolnem odpraviti od šol, in da potlej se bode začela še le prava omika, po kateri bode mogoče priti po njegovem misljenji menda do posebne svobode. Ljubljansko mesto, pravi, bode sicer izgubilo pravico imenovati učitelje, akoravno jih samo plačuje, a zato bode dobilo zastopnika mesta v deželnem šolskem svetu. Upora ljudstva proti šoli se on ne boji, da bi pa kedaj prišla sloga mej stranke, on ne verjame, in se sklicuje na članek »Slovenskega naroda«, kateri je naglašal, da z današnjimi voditelji nemškutarjev ne pozna, in neče nikakoršne sloge. Dr. pl. Schrey tudi vlado pesti, če ne bi hotela potrditi postave, in končno reče, če ona tega tudi letos ne stori, bode vsaj drugo leto storila.

Poslanec Viljem Pfeifer je govoril zoper postavu iz stališča avtonomije in ljudskega zastopnika, ali pikro resnico je spregovoril, ko je povedal vzrok, zakaj je ljudstvo tako nezrelo — ali udje jednega ali drugega krajnega šolskega sveta nesposobni. (?) — Zato namreč, ker je nekaterim gospodom pri volitvah pokorni sluga več vreden, kakor pa mož, ki voli po svojem prepričanju; potem pripoveduje, da po §. 33 dež. zak. 29. aprila 1873 ima skrbeti za vse stvarne potrebe in učiteljske plače na kerski meščanski šoli ves okraj; t. j. Mokronog, Radeče, Kostanjevica in Kersko; vsak teh okrajev je zastopan v okraj. šl. svetu, in ima govoriti pri sestavljanju šolskega preliminarja, po novem načrtu te postave imenovani kraji ne bode več zastopani. — Konečno pravi, meni je vsaka postava zoperna, ki preveč diši po policiji.

Iz teh razlogov glasujem proti celej postavi. (Občna pohvala na levej.)

Za novo šolsko postavu govori potem baron Apfaltrern. On posebno odbija pomisleke župana ljubljanskega Laschana, da se bode mestu Ljubljani s tem škodovalo, če se bo vzela mu pravica, katero je mestu dala narodna večina deželnega zbora, da sme samo imenovati svoje učitelje; to ne bode na kvar avtonomiji mesta, kajti zastopnik mesta v deželnem šolskem svetu bode imel priliko, varovati mestne interese v deželnem šolskem svetu. Narodna stranka, ki je imela večino, se je nekdan našim svetom, katere smo prinašali v zbor, posmehovala, tudi danes se nam posmehuje, ali danes tega treba nij. Kolo časa je okroglo, in se suče. Morebiti bode narodna stranka zadobila kmalu zopet večino v tem zboru, takrat pa se ne bode več smijala, kajti videla bode, da smo tudi mi interese dežele, kar se šolstva tiče, dobro zavarovali. (Narodni poslanci se smejejo.)

Baron Apfaltrern nadalje jako ostro govori proti vladi, in jej zuga, ako bi ona ne potrdila danes obravnavanega postavnega načrta; končno pa vendar prizna, da je postava, kakor vsako človeško delo, res pomanjkljiva, da pa bode šolstvo kolikor toliko zboljšala, in je dovedla do tega, da bode širila omiko, in po omiki pripravilo zarod naroda za to, da bode razumel in znal uživati svobodo.

Poslanec gosp. Klun govori:

Bistvo njegovega jedernatega govora bilo je to: »Destikrat smo morali — je rekel — slišati na naši (levi) strani očitjanje, da smo šoli neprijazni ali celo sovražni. To je gospodom nasprotne stranke tako navadno, da se je enaka fraza vrinila celo v prvotni načrt te postave, in da se je ta beseda zbrisala še

le vsled naših ugovorov. Pri vsaki priliki smo mi kazali, da nam je blagor, napredek in omika našega naroda resnično pri srci, in možje naše stranke so za šolo veliko storili, ko o tako zvani nemško-liberalni stranki na Krajskem še ni bilo duha, ne sluha. Če smo se oglasili tako odločno zoper predloženo postavo, zgodilo se je zaradi tega, ker se mora vsakemu poštenemu človeku gnjusiti »humbuga«, ki se s šolo dela; (dobro! na levi) in nič drugega ni ta predlog, kakor humbug; pri tem načrtu vam je, gospóda moja, šola le deveta briga. To smo razvideli iz vse obravnave, to se razvidi iz postave same. Hitro se je izdala, tako brez pomislika, da se mora vsak začuditi, kar čez noč in dan skovalo se je 45 paragrafov. Kako je bilo toraj mogoče, tako hitro postavo na vse strani pretresati? Ni res, da bi bil odsek postavo delal; njemu se je sestavljen načrt izročil, in reklo se mu je, naj svoje mnenje izreče, naj ga konečno stilizira. Opozorili smo gospode nasprotné stranke, da se tako ne mudi, stavili smo nasvèt, ki je bil danes stavljen od g. poslanca Svetca, že v odseku, naj se izroči načrt deželnemu odboru, da ga v soglasji z deželnim šolskim svetom, vlado in drugimi faktorji prefresava in v prihodnji sesiji zboru poroča o njem. Ali vsi pomislili, vsi nasvèti so bili bob ob steno; gospodom se je s tem načrtom tako mudilo, kakor da bi se imela zemlja udreti pod nami, če se predlog poročevalcev ne sprejme še v tej sesiji.

Gotovo je, da ima sedaj veljavna postava pomanjkljivosti, ker ni človeške stvari, da bi bila popolnoma. Pa jaz mislim, da veliko več napak, kakor teh, ki jih hočemo popraviti, imajo šolske postave v drugem pomenu. Če hočete napake odpravljati, odpravljajte prej une reči. Če je bila dosedanja postava pomanjkljiva, moram gledé te postave reči, da je pogubna. Ona uničuje pravice naših občin, po sedanjih postavah jim zagotovljene, in uničuje koristi učiteljev samih. Deželi in občinam, kakor sta g. g. predgovornika razkladala, ta postava naklada veliko bremen, veliko skrbi in stroškov, pravice pa jim popolnoma jemlje. To hočem dokazati.

1. Postava ni na korist občinam. Ko so se nove šolske postave delale in občinam začela nakladati taka bremena, da so ljudje kar strmeli, so jih tolažili: »bodite mirni, zdaj bote imeli veliko pravic; bote učitelje sami imenovali, jih bote nadzorovali« i. t. d. Takrat se nobenemu ni dozdevalo, da bodo po petih letih te postave odpravljene, da se bodo občinam pustila bremena, ki so se jim naložila, vzele pa vse pravice. (Dobro! na levi.) In to namerava nova postava. Občine naj, kakor §. 3. razklada, skrbé za šolske palače, naj skrbé sploh za denar, pravic pa nimajo čisto nobenih. Dosedaj so bile zavarovane proti vsaki krivičnosti gledé ravnanja z njihovim denarjem. Kedar je bilo treba šolo zidati, stroške za šolo določevati, učitelje nastavljal ali potrditi, takrat so imele občine govoriti v tako imenovanem pomnoženem krajnem šolskem svetu. V tem svetu so se zavarovale občine proti temu, da niso prišle v manjšino, če so se na drugi strani zedinili duhovnik, učitelj in šolski nadzornik, ker imele so v krajnem šolskem svetu dva, v pomnoženem krajnem šolskem svetu pa štiri zastopnike, toraj zmirom večino. Sedaj pa je mogoče, da pridejo v manjšino; zakaj po novi postavi imajo občine po tri zastopnike, na nasprotni strani pa je duhovnik, če bode zoper občino, učitelj in nadzornik, ker se po tem načrtu ne vzame iz krajnega šolskega sveta, ampak katerega okrajni šolski svet imenuje. Če ima občina tri zastopnike, potem pride občina ne le v enak primerljaj z drugimi udi, ampak pride v manjšino, če ne bode okrajni šolski svetnik vzet iz krajnega šolskega sveta. Občine se dosedaj tudi imele pravico, kakor je bilo že poprej omenjeno, izbirati in imenovati učitelje. Ravno

gledé tega občine niso tako nemarno delale, kakor nekateri trdijo. Občine imajo veliko več pojma za dobrega učitelja, kakor se sploh tukaj sodi. One so gledale sicer na to, da dobé z učiteljem vred tudi orgljavca, ali kdo je temu kriv, da so se morale na to ozirati? Tega niso občine zadolžile, ampak to je zadolžila vlada s tistim ukazom, da se učiteljem ni treba učiti orgljanja, samo da se precej odpravi vsa zveza med učitelji in cerkvijo.

Zakaj se je imenovanje učiteljev vzelo občinam, slišali smo iz ust enega govornika nasprotne stranke, namreč zaradi tega, ker so občine prej imele vzdržavati šole, pozneje pa je prišlo to na deželni zaklad, da toraj občine nimajo skrbeti za učitelje, ampak da gre to iz normalno-šolskega zaklada. (Dobro!) Ali če hočete dosledni biti, morate tako sklepati: Če normalno-šolski zaklad učitelje vzdržuje, naj tisti, ki ima za ta zaklad skrbeti, učitelje tudi imenuje, ter naj se to imenovanje deželnemu odboru, ne pa deželnemu šolskemu svetu izroči. Pravijo sicer, da deželni odbor ima tudi govoriti pri imenovanji učiteljev, ker ima dva zastopnika v deželnem šolskem svetu. Gospod baron Apfaltrern nam je še rekel, da bomo enkrat, če zopet v večino pridemo, veseli, ker smo dosegli, da bodo pravice deželnega odbora v deželnem šolskem svetu zavarovane. Iz teh besedi barona Apfaltrerna bi zamogel soditi, da se Vam dozdeva, da ne bote dolgo časa imeli večine, da pa hočete napraviti vse pravice, katere je dežela imela. (Pohvala na levi in med poslušalci.)

Rekel sem, da se občinam nakladajo silno velika bremena, da se jim pa ni pustila nobena pravica. Kdo bo hotel tedaj še zastopnik občin v krajnem šolskem svetu biti? Kdo bo hotel postati načelnik krajnega šolskega sveta? To je gotovo, in zato ni treba imeti proroškega duha, da se bodo ljudje temu poslu odtegovali; za to je pa že prvotni načrt poskrbel, da se občinski možje ne bodo mogli več upirati tej volitvi s tem, da se jim bodo naložile strašanske globe, ki zamorejo uničiti vsacega še tako premožnega kmeta.

Še ostreje, kakor z denarnimi globami, kaznujejo se tisti, ki nočejo v krajni šolski svet, s tem, da se zamore ta v slučaju, ko bi ne hotel ali ne mogel po mnenji okrajnega šolskega sveta izvrševati svojega posla, razpustiti enkrat, dvakrat, trikrat ali kolikorkrat drago. Potem se nastavi šolski administrator, ki ima vse tiste pravice, kakor načelnik krajnega šolskega sveta in občine bodo imele nove stroške, ker ni določeno, da se mora ta administrator vzeti iz domačih ljudi, ampak zamore se poslati od drugod in dana mu je pravica, da si sme zaračunati stroške. Seglo se je tako daleč, da se mu je hotela priznati celó remuneracija, in to se je le vsled našega ugovarjanja opustilo. Ko smo nad vsemi temi določbami izrazili svoje začudenje in smo vprašali, od kod da so vzeli te paragrafe, odgovorilo se je, da nekatere določbe imajo veljavo v Istri, nekatere na Koroškem, da taka postava velja že sploh v sosednjih deželah. Ali, gospoda moja, če gre tako naprej, pridemo še tako daleč, da bomo rekli za opravičenje kacega paragrafa: tako je na Turškem, toraj mora biti tudi pri nas. (Dobro na levi.)

Mislim, da sem gledé prve točke dokazal, da načrt, katerega imamo pred seboj, ni na korist občinam, ampak njih pravice uničuje. Jaz pa nadalje trdim, da ta načrt nasprotuje tudi koristi cerkve. Meni nič, tebi nič, ne da bi bili dotično mesto vprašali, spremenila se je točka, katera govori o deželnem šolskem svetu, cerkvi na kvar. Nova postava je tu preuredila poprejšnjo postavbo tako, da namesto »Vorschlag des Ordinariates« pravi: »der Minister für Cultus und Unterricht hat vor Erstattung seines Vortrages bezüglich der beiden katholischen Geistlichen das fürstbischöfl. Ordinariat anzuhören«.

Vlada se bode obrnila na škofa, in ga »vprašala«: povej, katerega misliš ti? Če ji bo dotični ljub, ga bo imenovala, če ne, ga bo zavrgla, in na pritožbo se bo odgovorilo: »wir haben dich ja angehört — saj smo te vprašali; to pa ne stoji v postavi, da bi se morali tvojega predloga držati«. To, gospoda moja, bo toliko časa dobro, dokler med cerkvijo in vlado ni nasprotja. Vzemite pa primerljive, da nastane nasprotje: škof jima bo prepovedal, udeleževati se dežel. šolskega sveta; prišlo bo do take razprtije, kakoršna je bila na Tirolskem, kjer je moral tudi neki zoper voljo škofa od vlade imenovani dekan izstopiti iz deželnega šolskega sveta.

Se hujše pa, kakor koristi cerkvene, uničila bi ta postava pravice in koristi učiteljev samih. Se ve da se pravi: učitelji so sami prosili za to postavo, ali če so to storili, moramo pač reči, da niso vedeli, kaj so delali. Na misel mi prihaja basen, basen od Jupitra in žab, ki so prosile, naj jim kralja dá. Videle so drugod, da je vse vredjeno, da si drugi samostalno opravljajo svoje stvari, toraj so mislile, naj bi še one to smele. Jupiter jim je dal kralja in sicer prav dobrega, neobčutljivega, ter jim je poleno tje zagnal. Pa kmalo so se sprijaznile žabe s svojim kraljem tako zelo, da so začele na-nj skakati in niso imele pred njim nobenega respekta. Nekterim zabam to ni bilo prav, reklo so: tak kralj nič ne velja, daj nam boljsega, ki bo kaj odločnosti imel in ne bode dovolil, da se mu po hrbtu hodi. Jupiter je uslišal prošnjo in jim je poslal štokljo. Ko so pa začele žabe iz vode lesti, segla je štoklja zdaj po eni, zdaj po drugi, tako da je nazadnje vse pohrustala. — Tako se bo godilo našim učiteljem. Oni so bili poprej popolnoma varni, in dasiravno bi se bilo dalo kaj popraviti od strani konsistorija, so bili vendar mirni, in mnogi so zadovoljno živeli. Ali hoteli so imeti tudi zboljšanje svojega stanu in poprejšnja večina zbora našega je prav modro ravnala ter dala jim tako upravo, po kateri so bili popolnoma varni. Pa tudi te določbe niso učiteljev zadovoljile, in prosili so premembe. In sedaj se jim ponuja postavni načrt, kateri bo uničil njih svobodo, kakor je štoklja pohrustala žabe. Sedaj bode imel učitelje nastavljeni deželni šolski svet. Ta ne bo nobene občine vprašal, ali ga sprejmete, ampak kar dekretiral ga bo. V posebnem paragrafu je določeno, da se sme učitelj predstaviti, ne samo, ako sam prosi, ampak sme se predstaviti tudi »aus Dienstesrücksichten — iz službenih ozirov«. In kaj da so te »Dienstesrücksichten — službeni oziri«, gospoda moja, kažejo nam mnoge skušnje. Takó se bo godilo učiteljem. »Aus Dienstesrücksichten« bo učitelj predstavljen, ako se zameri okrajnemu glavarju, kakemu briču ali žandarju, ker pri nas tudi to zadostuje.

Iz tega se razvidi, da g. Vesteneckov predlog ni ozira jemat na korist šole, ampak je le tako sestavljen, da se politični namen lažje doseže, izšel je prav za prav iz političnega vreca, pa s končnim namenom, da se skrije zajec, ki za grmom leži.

Če pojde tako naprej, ne vem, kaj bo postalo iz Kranjske dežele. Gospodje nasprotne stranke so to postavo pozdravili z veliko radostjo, jaz pa rečem, če pojde tako naprej, bode postala dežela kakor turški pašalik in okrajni glavar ne bo samo paša, ampak tudi veliki mufti in ulema (veselost), vsim drugim pa se bo le reklo: molči in plačaj!

Konečno nimam družega dostaviti kakor to, da, če sprejmete to postavo, ki jemlje vse pravice občinam, skrbite še za postavo, katera jim od vzame tudi stroške, in po kateri se namesto normalno-šolskega zaklada in občinskih doneskov izroči vse vladi, da bo ona za šolske potrebščine skrbela. (Živa pohvala na levi.) (Konec.)

— 8 Štajerskega. (Štajerski deželni zbor o našem šolstvu.)

Za slehernega šolnika in domoljuba je bila letos razprava deželnega zbora v Gradcu o ljudskem šolstvu zanimiva, zlasti pa je ne malo senzacije vzbudilo poročilo deželnega odbora in učnega odseka. V javnih sejah se je sicer le malo o šolstvu čulo, timveč pa se je debatiralo v učnem odseku. Pred celó zbornico obravnaval se je samo predlog konservativne stranke o znižanju osemletne šolske dobe na šestletno z obligatno nedeljsko šolo. Predlog je bil sicer le z malo večino zavržen, a razlogi, ki so se pro in contra navajali, bili so tehtni in kazali so, da deželni poslanci štajerski šolskega prašanja ne razpravljajo s strankarskega stališča, ampak da imajo pred očmi blagor ljudstva in dežele. Niso krivo sodili moške konservativne stranke, ko so dokazovali, da se preveč terja, ako se sleherno kmetsko dete skozi osem let, po leti in po zimi sili v eno in isto šolo, k enemu in istemu učitelju, večkrat tudi k enemu in istemu nauku, kajti veliko je še tudi na Štajerskem slabih, nezkušenih, starostnih, pomožnih in nadomestujočih učiteljev, kateri ne znajo poduk tako uravnati, da bi bil za prebrisanega otroka skozi osem let zanimiv. Gotovo se preveč terja, ako se osemletna šolska doba z vso strogostjo vpeljuje, ako se to terja namreč tudi od tistih starišev, ki hočejo zavoljo revnosti, zavoljo pomanjkanja poslov vsaj po leti, pri paši doma obdržati dečka ali deklico, ki je morebiti šest let že neprenehoma v šolo hodila. Bili so namreč trdovratni učitelji, šolski nadzorniki in glavarji, ki niso poznali v tej zadevi nobene izjeme, njih parola je bilo vedno le strogo izvesti osemletno šolsko dobo.

Z ozirom na te in druge okoliščine je stavila konservativna stranka, katerej so se pri glasovanju pridružili veljavni moške liberalne stranke in poznati izvedenceži v šolskih zadevah, omenjeni predlog. Da ni bil sprejet, zahvaliti, se je samo §. 13. šolskega in učnega reda od l. 1870 (20/8.), po katerem že imajo šolske gosposke same pravico, znižati po leti obiskovanje od 8 na 6 let. Tega polajševanja v šolskem obiskovanju se je pa deželni šolski svet štajerski le malo posluževal. Vsled sklepa deželnega zbora pa je izrečeno zahtevano letos, naj se v bodoče pri kmetski mladini ozira na omenjeni §. Ta sklep je tudi popolnem po našem smislu in naši želji in se vjema z mnogimi hladno in mirno mislečimi šolskimi prijatelji, dasi šolskemu napredku in učiteljem ne bo ugajal, kajti komaj bode učitelj na kmetih po zimi 12- in 13letnega dečka (deklico) nekaj naučil, uže pride pomlad, in moral ga bode na pašo, k poljskemu delu spustiti. Na drugi strani pa je pomisliti, da kmet večkrat takega dečka krvavo pri delu potrebuje, ko nema s čim pastirja plačati in ga tudi večkrat za drago plačilo dobiti ne more. Materijelne potrebščine pa imajo dostokrat prednosti pred duševnimi. Ako bi večina liberalne stranke ne bi imela te srednje poti, namreč §. 13 (od 20/8. 1870), bati se je bilo, da bi bil sprejet predlog konservativne stranke s šestletno šolsko dobo, kar bi bilo velik korak nazaj v našem šolskem razvitku. Druga interesantna zadeva je bila v graškem zboru ta, da je bila vlada predložila načrt o novi postavi šolskega nadzorstva. Jedro te postavi je bilo to, da se male pravice, katere ima še učiteljstvo in ljudstvo pri okrajnem in krajnem šolskem svetu, skrčijo, da se namreč zmanjša število ljudskih zastopnikov v njih, da se obseg okrajnih šolskih svetov razširi iz malih sodnijskih okrajev na obseg okrajnega glavarstva, in da dobi predsednik v okrajnem šolskem svetu svojega namestnika v osebi tistega c. kr. uradnika, kateri ga v njegovem političnem poslovanju nadomestuje. Poleg tega naj dobé nova okrajna šolska svetovalstva naslov **c. kr.**, katerega namreč do sedaj še nimajo. — Ta načrt postave se je bil izročil učnemu odseku.

Kaj je ta ž njim počel? Nasvetoval je zbornici, naj se ne sprejme, naj se o tem načrtu prestopi na dnevni red. A predno je ta predlog došel na dnevni red, preklical je sam c. kr. namestnik predloženi načrt. Učni odsek je hotel tudi z večimi predlogi v zadevi šolstva stopiti pred zbornico, ako ne bi bilo letošnje zborovanje tako hitro končano.

Iz stenografičnih zapisnikov pa posnamemo, da se je učni odbor o tem pritoževal, zakaj se je letos mnogim začasnim učiteljem oduzelo spričevalo zrelosti nekako brez vseh obzirov, da se je tem učiteljem vsled tega tudi remuneracija znižala, česar daljni nasledek je bil, da so ti učitelji šoli hrbet obrnoli. Mnogo občin pa zdaj poprašuje, kaj naj storé s praznimi šolskimi poslopji, ali naj jih dajó v najem ali kaj? Pritožba je bila tudi o tem, da so se učiteljicam ročnih del remuneracije ali znižale ali pa čisto odtegnile, kar je zopet imelo ta slab posledek, da se je poduk v tem predmetu na nekaterih krajih opustil. Učni odsek se tudi pritožuje o tem, da deželni šolski svet v svojem poročilu ni omenjal tega, kako je z vzrejo šolske mladine, in je nekako po strani omenjal, da so bili v tej zadevi od deželnega šolskega sveta dane nekako čudne naredbe. Praša dalje isto gosposko, kako je to, da je leta 1877 med 84 učitelji, ki so delali izpit sposobnosti, le 42 izkušnjo prestalo. — Za pazljivega čitatelja je bilo letos mnogo prav zanimivega v štaj. dež. zboru. Enako važno je tudi poročilo deželnega odbora o stanji šolstva. Nekoliko iz tega poročila utegnem prihodnjic povedati. — Prosimo. Vr. —

— **Tretja občna hrvatska učiteljska skupščina v Oseku.** (4., 5. in 6. septembra 1878.) (Konec) Pri II. glavni seji v četrtek so bili najprej prečitani brzojavni pozdravi, koji so došli od srede do četrtka. Bili so pozdravi iz Zagreba, iz Zadra (od dr. Klaića), iz Kastva v Istri (od znanega domoljuba in učitelja Jelusića), iz Češke, n. pr. od ravnatelja Mašeka (v Smichovem), od uredništva »Posla z Buděe« in dr.

Potem se je pričela razprava o III. pitanji, ki se je glasilo:

Tvrđi se, da narod v novije vrieme (čas) i moralno i materijalno propada, a tomu da je donekle kriva i današnja škola. Da li je taj prigovor (ugovor) temeljit ali ne? Referent o tem je bil Kvirin Vidačić, nadučitelj v hrvatskih Križevcima, ki je izvrsten govornik, in kakor tak je bil svojo lepo nalogo prav dobro rešil.

Generalne debate o tem vprašanji so se udeleževali: Jeranc (učitelj kaznilnice v Lepoglavi), Pernišek (učitelj v Predavcu pri Belovaru) in zadarski ravnatelj Buzolić. Jeranc tvrdi, da iz prejšnjih šol (ali prav za prav iz nobenih šol) so izišli neuki, moralno propadli ljudje, kar kaznilnice naj jasneje osvedočuje. Pernišek zagovarja praktično podučevanje v kmetijstvu, da se bode mogel mladi naraštaj materijalno opomoći. Buzolić priporočuje v isto svrhu osnivanje obrtnijskih, gospodarskih in meščanskih šol. Tudi pri specialnej debati o pozameznih resolucijah bile so razne prepirke o manj važnih in nebitvenih zadevah, a naposled so bile vse sledeće tvrdnje sprejete:

1. Nije temeljita tvrdnja, da narod u celosti svojoj moralno propada.

2. Djelomičnomu moralnomu propadanju kriva je uz druge uzroke ponajviše i materijalna oskudica (pomankanje), koja se u novije vrieme u našem narodu pojavlja.

3. Materijalnomu pako propadanju naroda glavni je povod u njegovih socijalnih, pa i u nepovoljnih elementarnih odnošajih, što i samu školu u njezinu radu i razvitku priči, premda ona nastoji priukom na pradinost, urednost, točnost i savjestnost, pa i obukom kao najboljeznijim uzgojnim sredstvom podići materijalnu i moralnu snagu naroda.

4. Materijalnemu je propadanju povodom takodjer oskudica gradjanskih, tehničkih, obrtničkih i sličnih zavoda.

IV. in poslednja točka razpravljanja v četrtak bila je sledeća:

»Da li je probitačno (primerno), da učitelj bude političkim agitatorjem ma koje stranke, i koje bito posledice imalo po učitelja i školu. Izvestitelj o tem je bil ravnatelj višje dekliske šole v Karlovcu, g. Davorin Trstenjak (rodom Slovenec iz Štajerske in iskren domoljub).

Nepoznavajoč razmere hrvatske, dozdevalo se mi je jako čudno, da se stavi tako pitanje na dnevni red, misleć, da bode tako rešeno, kakor nekoji ljudje pri nas učitelju svetujejo namreč: »Der Lehrer mische sich nicht in nationale Angelegenheiten«. Govornik pako je to vse drugače v svojem navdušenem govoru raztolmačil. Rekel je: Učitelj naj bode iskren domoljub, naj čisla in varuje narodove pravice, naj pripada takej politični stranki, naj ima svoje politično prepričanje, naj tudi brani in zagovarja svoje osvedočenje na pravem mestu in ob pravem času — ali javni učitelj javne šole naj ne bode politični agitator, kortoš v tem smislu, kakor se to v Hrvatskem in Madjarskem godi, da bi namreč sprijemal od kandidatov denar, kupoval volilcem po krēmah pijaće, jedi, se ž njimi bratil i. t. d. Tudi naj v šoli političnega strankarstva ne omenja. Trstenjakov govor je bil z ogromnim živio-klicem in brez debate sprejet. Ravno tako tudi sledeće, od njega predložene resolucije:

»1. U ustavnoj državi može pučki učitelj kao i svaki drugi državljaniin u javnom životu po svom osvjedočenju pripadati budi kojoj političkoj stranci svoga naroda.

2. Pučki učitelj treba du u svoje vrieme i na svom mjestu političko svoje mnjenje zastupa i brani, kao što se dolikuje mužu poštnu i značajnu.

3. Neslaže se niti sa interesi škole, a niti sa interesi pojedinih učitelja, da budu javni agitatori ma koje političke ili ine kakove stranke.

4. Agitovanjem se školi oduzimlje puno duševne snage i dragocjenoga vremena, budi se naprama njoj nepovjerenje onih stranaka, protiva kojim učitelj agituje, a i učitelj sam pribavlja sebi tim puno neprilika, pa i neprijatelja.

5. U samoj školi nesmije učitelj promicati nikakovih stranačkih interesa. Škola niti jest niti smije da bude stranačkim borilištem nego jedino hramom međusobne ljubavi i narodnoga jedinstva«.

V četrtak popoldne je bil ob 3. napovedan skupni obed (banket), za kojega je plaćala oseba 2 for. Začel se je pa še le komaj ob 4. uri, prvotno se ga je udeleževalo nad 100 oseb, a ker je bila slaba postrežba (judovska), odšlo je veliko učiteljev. Ali vendar je bilo pri tem obedu veselje, ne toliko radi dobrega obeda (kar ni bil), ampak radi bratovski ljubavi, koja je učitelje vezala. Bili so napitnice: na bana, obadva Filipovića, dalmatinsko vladu i. t. d. i. t. d. Posebno pa naj povdarjam napitnico od strani Hrvatov na slovenske učitelje, katera je bila tim srčneja, ker ravno k skupnemu obedu je bil došel telegrafični pozdrav od »slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani«, ki je bil z neizmerno radostjo sprejet.

V petek, 6. septembra, je bila III. in zadnja glavna seja. Najprvo so se prečitali telegrami, ki so bili zelo mnogobrojni. Došli so bili iz Hrvatske, mnogo jih je bilo iz Česke, prečital se je bil še enkrat brzojav ljubljanskih učiteljev, in nov telegram učiteljev ormoškega okraja iz Središća (na Št.), ki je bil seveda z veseljem na znanje vzet.

Potem je došlo na razgovor vprašanje:

Što valja učitelju činiti, da bude ne samo učitelj mladeži nego i učitelj puku?

Referent Josip Živković. Ko je bil referent vprašanje dobro razložil, začela se je, posebno o posameznih resolucijah, velika debata in nepovolna prepirka, pri čemur se je mnogo »prazne slame mlatilo«. Naposled so bile ipak vse nasvetovane točke sprejete, namreč:

1. »Učitelj pučki treba da bude učiteljem ne samo povjerene si mladeži, nego da takodjer obrazovno djeluje i na cielu svojo okolinu.

2. Prema tomu neka bude svojim domaćim i javnim životom čisti uzor valjana i značajna čovjeka, rodoljuba i gradjanina. Prijavnim pako i ljubeznim ponašanjem neka se svuda pokaže kao pravi prijatelj puka.

3. Njemu je zagovarati i promicati svako poduzeće, smjerajuće na moralni i materijalni probitak i napredak čovječanstva, a imenito njegova naroda i njegove občine.

4. Da to uzmogne, treba da budnim okom prati svjetske događaje, a osobito napredak prosvjete. Uz to neka se upozna za svimi odnosaji, potrebami, manami i vrlinama svoje občine i svoga naroda, te misli o tom, kako da se unaprede, dotično poboljšaju.

5. Osobitim načinom ima da širi knjigu u narodu, te da svakom sgodom preporuča one sberove i društva, koja rade o naobrazbi puka i o širenju narodne knjige.

6. Učitelj treba da svakom sgodom puk savjetuje, upućuje, poučava i po mogućnosti podpomaže moralno i materijalno bez svake sebičnosti i koristoljubja.

Četerto vprašanje. Naobrazba ženskoga spola najpreča je potreba našega naroda o tem bi imel poročevati g. J. Kovačević, a to pitanje odlaga se za budoći skupščino. Ta skupščina bi imela biti 1881, ali kje?

G. Buzolić na to predlaga kraj v Dalmaciji za prihodnji sestanek. Temu priterjuje tudi g. Lukačević.

G. Dlustuš pripoveduje v svojem in v imenu drugih, da po nekodi učitelji po već mescev ne dobivajo redno svoje plače.

G. Filipović pravi, da tega na Hrvatskem ni, nego je v Slavoniji.

G. Buzolić predlaga, da država prevzame »honoriranje« učitelja. Na to pravi g. Filipović, da je v postavi določeno, da občine plačujejo učitelja. Centralni odbor more v tej reči samo vladu prositi.

Po kratkem razgovoru, kakšna pitanja imajo priti pri glavnih skupščinah na versto, predlaga gospa Basaričkova, naj se pitanje »o naobrazbi žena« v budoći skupščini stavi na prvo mesto. Temu vzlasti ženske priterdijo.

Skupščina se spominja dveh verlih pokojnih učiteljev Antona Truhelke, pa i Jakoba Bobiusa. — Učiteljem pod puško stojećim se vsklikne »živili«. G. Filipović sklene zborovanje z željo, da bi bili sklepi ove skupščine slični gorišnjemu semenu, in da bi obrodili lepi sad. — Na koncu pravi: treba da se još spomenemo onih, koji so omogucili, da se sastanemo. Spominjem na prvom mjestu Njegovo Veličanstvo kralja hrvatskoga (živio), hrvatsku vladu i bana Mažuranića (živio), krajišku vladu in njena upravitelja Fzm. Filipovića (živio) pa i zemaljski odbor v Dalmacija (živio).

Skupščina se zahvali prvosednikom g. Filipoviću, g. Stojanoviću i g. Buzolici in perovodjem; gradjanstvu osječkomu in gospodom tega mesta, ki so se trudili, da se skupščina mogla sestati.

Poslednji dobe svi trije predsjedniki od mestnoga odbora tri sreberne medalje na spomen III. hrvške učit. skupščine. Tako je bila zversena III. skupščina hrvaških učiteljev.

O skupnem vspehu te skupščine moram reči na kratkem to-le: bil je povoljen. Dober vtis te skupščine vstal mi boče dolgo v spominu. Osebiti mi je dopadala vzajemnost in složnost hrvaškega svetnega in duhovniškega učiteljstva, po tem lep hrvaški jezik in izurjenost v njem, katero opazovati sem imel priliko pri vseh hrvaških učiteljih.

5. Božičnih pesem, postavil za petje g. Leopold Cvek, dobivajo se pri g. Gerberju in veljajo 30 kr. — Kar se v pesmih poje „solo“ je sestavljeno za spremljevanje z orgljami, drugo je postavljeno za 4 glasove.

Razpisi učiteljskih služeb.

Die Lehrers- und Schulleiters- so wie die Unterlehrersstelle an der Volksschule in Greis, Post Sachsenfeld, mit IV. Gehaltsklasse werden zur Besetzung ausgeschrieben. Die Gesuche sind bis 15. Dezember 1878 an den Ortsschulrath Greis zu senden.

Bezirksschulrath Cilli am 19. November 1878.

Der Vorsitzende **H a a s** m. p.

Na Kranjskem. V šolskem okraji Rudolfovem. Na Irazredni ljudski šoli v Beli Cerkvi učit. služba l. p. 450 gl. in stanovanje. Prošnje do 25. decembra t. l. pri pomnoženem krajnem šolsk. svetu v Beli cerkvi.

V šolskem okraji Radovljiskem. Na Irazredni ljudski šoli v Lescah, učit. služba, l. p. 400 gl. in stanovanje. Za stalno umeščenje se prosi pri krajnem šl. svetu, za umeščenje začasno pa pri okraj. šl. svetu v Radovljici do 25. decembra t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Štajarskem. G. A. Šket (iz Bočne) učitelj v Plešivec; g. J. Zajec (iz Krašnje) učitelj v Svetino (a ne v Slatino); g. J. Pirkmajer (mar. uč. kand.) pomožni učitelj za c. k. okr. š. nadzornika v Laškem trgu; gđc. J. Kuntara (ljubl. uč. kand.) podučiteljica v Laškem trgu; gđc. J. Junte (ljubl. uč. kand.) podučiteljica v Vitani; g. Fr. Fras (iz Kamnice) namestni učitelj (suplent) v Blanco; gđc. A. Šel (iz Nove cerkve) suplentinja v Ponikvo; g. Fr. Slemenšek (suplent v Blanci) šel je nazaj na mariborsko učiteljsiše; g. J. Schulmann-Fliker (iz Assacha) učitelj v Podčetrtek. Spraš. učit. kand. gđc. Leopoldine Gros, podučiteljica v Dobovi; Franciska Reyerschitz v Planini (Montpreis) in Hedvig Jonke v Vitani. (Vse tri iz Ljublj. učit.)

Na Kranjskem. G. Janez Lokar, spraš. učit. kandidat v Stari terg pri Poljanah (zač.). Gđc. Marija Stefanic za pom. učiteljico v Nevlje pri Kamniku. G. Lorgger, pomož. učit. v Kopanju v Št. Jakob pri Savi. † G. France Ribnikar, bivši učitelj v Lescah na Gorenj. je umerl. N. v m. p.

Listnica vredništva. G. X »Konec letne misli« niso nič kaj novega; a fraza premeta, pa kaša pogreta — ne diši. G. J. L. v K. Za zgolj osebne prepire v »Učit. Tov.« prostora nij. Še tega nam manjka, da se bomo narodnjaki med sabo prepirali. — Ako sprejme list napad, mora sprejeti tudi zagovor in čemu vse to? — za prazne besede. Nam je žal, a bolje prva zamera, ko druga. — Poročila dobro došla. — G. V. B. Hvaležno prejeli, takoj pride na versto.

V zadnjem listu beri v vvodnem članku namest predinih „poedinih“.

Odgovorni vrednik: **Matej Močnik.**

Tiskar in založnik: **J. R. Milo.**